

Jónás Károly

100 éve született a magyar
könyvtárügy jelentős személyisége,
Vályi Gábor (1922–2003)

Közvetlen munkatársként húsz évig dolgoztunk együtt, közelről láttam, tapasztaltam vezetői és egyéb könyvtári tevékenységét, emberi kvalitásait is, a különböző szintű vezetők és beosztottak elismerő reakcióit. A munkakapcsolatok során számtalan beszélgetést folytattunk, életútinterjú¹ is készítettem vele (az alábbiakban részben ennek tényanyagára támaszkodom). Úgy érzékelem, hogy munkásságának megítélésében a korabeli és a ma még élő munkatársak véleménye teljesen egységes velem. Kötelességemnek érzem, hogy születésének 100. évfordulóján felelevenítsem e jeles és annak idején méltán elismert – bár összkönyvtári

szinten különböző ellentmondásos érdekek mentén olykor kritizált – könyvtári szakember emlékét.

Az 1922 februárjában, Szombathelyen született Vályi Gábornak a műszerész szakmától az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségéig hosszú utat kellett megtennie. Már életének kezdeti felnőtt időszakában súlyos traumákat kellett átélnie:

- 1940-ben a zsidótörvény miatt nem vették fel az egyetemre. Ezután ipari tanulóként szakmát tanult és három év múlva műszerész lett a Magyar Optikai Művekben.
- 1943 októberében munkaszolgálatra rendelték, Erdélyben, Lengyelországban és Szlovákiában dolgoztatták. 1945 februárjában visszakerülve Magyarországra, megszökött a Sopron-közeli Hidegség melletti munkatáborból.
- Ezt követően bujkálásra és megélhetésének biztosítására különböző munkavállalásokra kényszerült.
- 1944 karácsonyán szüleit és öccsét a nyilasok Sopronkőhidára internálták, bátyját, Pétert, 1945 elején letartóztatták.

A hányattatások végén, 1945 októberében beiratkozott a Külügyi Társaság kétéves külpolitikai és diplomáciai tanfolyamára. Egy év múlva 1946 októberében a Külügyminisztériumban fogalmazó gyakornok lett, a második évet így már kedvezőbb körülmények között folytathatta. Ettől kezdve egzisztenciája stabil mederbe került. Életútjának fontosabb állomásait a következőkben tekintjük át.²

A Külügyminisztérium Sajtóosztályán

A tanfolyamon jó tanárok segítségével alapos ismereteket szerzett a nemzetközi köz-, magán- és büntetőjog; a diplomáciai történelem; az aktuális külpolitikai és világgazdasági problémák; a nemzetközi szociálpolitika; a közgazdaságtan, kereskedelem- és vámpolitika; a magyar társadalomtörténet; a társadalmi lélektan; a külügyi közigazgatás és protokoll; a politikai és gazdasági földrajz című tantárgyakból. A tanfolyam kitűnő eredménnyel történt befejezése után – *Molnár Erik* külügyminiszter 1947 októberétől fogalmazónak nevezte ki a Sajtóosztályra, ahol 1949 elejétől – 27 évesen –, osztályvezető lett. 1954 végéig ebben a beosztásban dolgozott. Vályi a minisztériumban mellékesnek számító Sajtóosztály vezetőjeként valójában a magyar–külföldi kulturális kapcsolatok területén tevékenykedett. Részt vett a külügyminisztériumok sajtóügyi munkatársaival folytatott tárgyalásokon, és elsősorban Magyarországnak a külföld felé történő kulturális vonatkozású bemutatását, propagálását kapta feladatául.

A korabeli sötét és ellentmondásoktól terhes időszakban (1948-ban az MKP és az SZDP egyesülése, 1949-től népköztársaság egypárti diktatúrával, koncepciók, Mindszenty-per, Rajk-per 1949-ben, Rákosi hatalomra jutása, majd 1953-ban az őt váltó Nagy Imre miniszterelnöki kinevezése, a külpolitikában 1948-ban szakítás a jugoszlávokkal, a NATO és a KGST megalakulása 1949-ben, a hidegháború fokozódása stb.) Vályi – visszaemlékezése szerint – rosszul érezte magát, de akkoriban nem lehetett önkényesen kilépni egy ilyen munkahelyről. Egyetlen próbálkozását *Berei Andor* külügyi államtitkár még csírájában elutasította. A Sajtóosztály vezetőjeként a magyar–külföldi kulturális kapcsolatok fejlesztését – nyelvi elszigeteltségünk csökkentése érdekében – idegen nyelvre fordított, belső terjesztésű tájékoztatókkal, kiadványokkal igyekezett elérni. Ezek kellő szakmai és anyagi támogatás hiányában viszont nem érték el a kívánt minőségi szintet. Néhány év eltelte után emiatt fogalmazódott meg benne: szükség lenne egy idegen nyelvű kiadóra, amely arra specializálódik, hogy Magyarországot a külföldnek bemutassa, hazánk kultúrájáról, művészetéről színvonalas tájékoztatást nyújtson. Az általa szorgalmazott tervekben a magyar művészetek, az értékes képzőművészeti alkotások ismertetése, publikálása jelentős helyet foglalt el. A külföld felé történő országimázs-építés miatt jelentkezett 1954-ben az egyetem esti tagozatán művészettörténeti és muzeológus szakra a Külügyminisztérium támogatásával. Még ugyanebben az évben – Vályi szervezésében – komoly előkészületek indultak meg a célnak megfelelő, a Külügyminisztérium számára is fontos kiadó létrehozására. Ezek mellett a nyelvtanulásra koncentrált: ebben az időszakban tett sikeres német, angol és orosz felsőfokú, valamint francia középfokú nyelvvizsgát.

Miután a kiadók a Kiadói Főigazgatóság alá tartoztak, és vezetője a börtönből 1954 júliusában szabadult *Kállai Gyula* volt (korábban 1946-tól 1949-ig a pártközpont Sajtó-, majd az Értelmiségi és a Kultúrpolitikai Osztályának vezetője, 1949 júniusától pedig – Rajk László letartóztatását követően – 1951. áprilisi letartóztatásáig külügyminiszter), Vályinak, aki munkatársi kapcsolatban is állt Kállaival, 1954 végén lehetősége nyílt megszabadulni a külügytől.

A Corvina Idegennyelvű Kiadóban

A Kiadói Főigazgatóság vezetője a vállalatától – 1950-ben államosítással – megfosztott neves könyvkiadót, *Cserépfalvi Imrét* kérte meg az új kiadó megszervezésére 1954. december közepén. Vályi megragadta az alkalmat. Gazdag nyelvtudása és külpolitikai tájékozottsága, nemzetközi kapcsolatai jelentős szerepet játszottak. A külügy Sajtóosztályáról azonnal átment a kiadóba, és *Köpeczi Béla* a Népművelési Minisztérium Kiadói Főigazgatóságának főigazgató-helyettese 1955. január 1-jétől nevezte ki Cserépfalvi Imre igazgató mellé irodalmi vezetőnek. Erre mély irodalmi vonzódása, olvasottsága is inspirálta. Valójában ők ketten szervezték meg és alakították ki a Corvina Kiadót,³ ahol Vályi hét évet töltött,

és közben az ELTE bölcsészkarán, esti tagozaton megszerezte művészettörténeti és muzeológusi diplomáját. Az országimázs növelése érdekében Magyarország művészetének, értékes képzőművészeti alkotásainak, sokszínű kultúrájának, történelmének megismertetéséhez, idegen nyelvű publikálásához és terjesztéséhez a legszínvonalasabb műveket (és alkotóikat) válogatták ki, és fordították le különböző nyelvekre – például angol, francia, német, orosz – nyelvekre. A művek kiválasztásához nagyfokú irodalmi, művészeti, történelmi tájékozottságra volt szükség. Az irodalmi vezető felügyelete alá tartozó munkák megszervezése, a belső és külső munkatársak tevékenységének folyamatos ellenőrzése, a szerzőkkel, fordítókkal, nyomdákcal, külföldi kiadókkal folyó tárgyalások időigényes felkészülést, feszített tempót, jelentős túlmunkát igényeltek. 1960-ban a kiadó indította meg a *The New Hungarian Quarterly* címen nagy gonddal készülő, magas színvonalon szerkesztett, angol nyelven kiadott, negyedéves folyóiratot, amelynek főszerkesztője *Boldizsár Iván* lett. Vályi a Corvina irodalmi vezetőjeként természetesen szoros szakmai kapcsolatban volt a kiadvánnyal, és többször publikált is a magyar irodalmi, művészeti alkotások bemutatására, majd Magyarországról szóló történelmi, művelődés- politika- és gazdaságtörténeti, illetve ismeretterjesztő írások közlésére szakosodó lapban. (Később, 1973-tól 1989-ig a folyóirat szerkesztőbizottságának is tagja volt.)

Annak ellenére, hogy Vályi Gábor a Corvina Kiadóban izgalmas, sokrétű feladatot teljesített, és felkészült szakemberré vált, 1962 végén megérett a helyzet az újabb munkahelyi változásra. Ennek több oka volt. Az 1956-os forradalom után több gyakorlott munkatársnak is távoznia kellett a kiadóból, és a nyugati könyvkiadási kapcsolatok is fagyosabbá váltak. A legfőbb ok, hogy Cserépfalvi Imre igazgatót, akivel rendkívül jól megértették egymást, és baráti viszonyban voltak, menesztették. Ilyen körülmények után, amikor *Bognár József* (korábban miniszter és polgármester volt, később is számtalan gazdasági és kulturális pozíciót töltött be), a Kulturális Kapcsolatok Intézetének (KKI) 1961 és 1969 közötti elnöke hívta, Vályi igent mondott.

A Kulturális Kapcsolatok Intézetében

A sokrétű nyelvismeret (nagy nemzetközi tájékozottsággal és tárgyalókészséggel párosulva) itt is fontos tényezőként jött számításba. Bognár, akinek több nehezen pótolható munkatársa ebben az időben repülőgép-balesetben életét veszítette, a nemzetközi kulturális kapcsolatokban jártas Vályi Gábort tartotta alkalmasnak középvezetői posztra. Köpeczi Béla 1963. február 1-jétől járult hozzá az áthelyezéshez. Új helyén osztályvezetőként kezdett, az 1960-as évek második felében pedig fősztályvezető lett. Kezdetben részt vett a külföldi kulturális tárgyalásokon, majd fősztályvezetőként – elsősorban nyugati viszonylatban – számos tanácskozást ő vezetett, és több országgal kötött kétoldalú kulturális

csereegyezményeket, írt alá kulturális munkaterveket. *Ilku Pál* művelődésügyi miniszter valamennyi nyugati tárgyalására magával vitte, és kiküldték több kulturális konferenciára is.

A KKI-ben Vályi fontos magyar és nemzetközi kulturális tapasztalatot szerzett, irodalmi, művészeti, társadalomtudományi tájékozottsága elmélyült, tárgyalási készsége, diplomáciai érzéke tovább fejlődött, és nem utolsósorban a kultúra területén szerzett ismeretségei, szakmai összeköttetései jelentősen bővültek.

A 60-as évek vége felé a külföldi tárgyalások egyre sűrűbbé és megterhelőbbé váltak. A szocialista országokkal az előzetes és közbeni egyeztetések rengeteg időt és fáradságot vettek igénybe. A sok külföldi utazás, a kevés eredménnyel záruló, értelmetlenné váló egyeztetési tárgyalások nappal, az ellentéteket eltüntető, elhallgató jegyzőkönyvek készítése éjjel, Vályinak olyan túlterhelést okozott, amely kikezdte egészségét is. 1970-ben emiatt hosszabb kényszerpihenőre szorult, és az orvos munkaköri változtatást javasolt. Az év végén áthelyezését kérte – lehetőleg valamely társadalomtudományi könyvtárba. Az Országgyűlési Könyvtárnál (OGYK) a művelődési tárca – a 70. évéhez közeledő – két évtizede a pártvezetés által támogatott, de szakmai és emberi hibák sokaságával működő *Vértes György* igazgató lecserélésére készült. Így került Vályi 1971-ben a parlamenti könyvtárba, és innen kezdve életének további részét a könyvtári hivatásnak szentelte, amely pályán a korábbi munkahelyeken, kulturális területeken szerzett ismereteket, tapasztalatokat, széles körű kapcsolatait bőségesen kamatoztatni tudta.

Három évtized a könyvtári pályán

Vályi Gábor 1971. július 1-jén igazgatóhelyettesként lépett be az OGYK-ba,⁴ mert az MSZMP-s politikai irányítás Vértest – régi pártérdemeire való tekintettel – még fél évig meghagyta az igazgatói székben, hogy 70 évesen mehesse nyugdíjba, azzal a kikötéssel, hogy már érdemi döntést nem hozhat. Vályi ezt az időt az intézmény belső szervezetének és munkatársainak megismerésével és könyvtárügyi ismereteinek bővítésével töltötte. 1972. január 1-jével Ilku Pál művelődésügyi miniszter nevezte ki az OGYK igazgatójának.

Az országos jogi, politikai és történelmi szakkönyvtár erre az időre Vértes hozzá nem értő húszéves vezetése alatt eléggé elmaradott állapotba került. Vályi megfogalmazásában: „Az intézmény elavult szervezeti formában, mindenféle elmaradással, számos ellentmondás cipelésével működött. ... Alacsony volt a létszám, kevés és korszerűtlen szolgáltatásokat nyújtottak. Hosszú idők óta nem került sor a könyv- és folyóirat-állomány leltározására. A raktári férőhelyhiány ellenére jelentős területet elvettek egy értelmetlen különgyűjtemény megvalósításához... A külföldi gyarapodás évek óta elhanyagolt állapotban volt... A felső és középvezetés hiteltelenné vált. A parlamenti különgyűjtemények feltárása, a könyvtári osztályozási munka és a tájékoztatási tevékenység is számos problémá-

val küszködött. A jogi könyvtári alaptervekenység – jogvégezett szakmunkaerő nélkül – csaknem szünetelt, a politikai szakirodalmi feltárás pedig meg sem indult.”⁵⁵

Vályi lelkesen és nagy tenni akarással, kulturális vezetési tapasztalatainak felhasználásával fogott az intézmény megújításához. Az elérendő célt szintén az ő szavaival ismételjük: „olyan fejlett könyvtár kialakítása, amelyet egyre szélesebb körben használnak. Tudományos szakkönyvtári minőségünkben minél több kutatót, törvényhozót, szakembert, egyetemistát akartunk a könyvtárba vonzani, vagyis a jogi, politikai, történelmi, gazdasági, parlamenti és ENSZ-dokumentumok területén bármilyen felhasználót.”⁵⁶ Röviden és tömören: színvonalas tudományos szakkönyvtárt akart fejlett szolgáltatásokkal.

A cél eléréséhez a folyamatos működés biztosítása mellett és közben radikális változtatásokra volt szükség:

- kemény átszervezés keretében az önmagát lejárató, és nagyrészt szakmaiatlan felső és középvezetés lecserélésére;
- az elavult helyiségek, berendezések felújítására, a legfontosabb eszközök pótlására: villamos vezetékek, elhasznált bútorok cseréjére, katalógusszekrények és raktári állványok bővítésére, önkiszolgáló ruhatár kialakítására, másológépek, klímaberendezés beszerzésére, olvasótermi számkijelző készülékek kiépítésére;
- a jogi és politikai gyűjtőkörből eredő alaptervekenység, az országgyűlési, a kormányzati, a tudományos és oktatási munka komoly támogatására, a politikai és jogi információs szakközpont kialakítására;
- új szolgáltatások bevezetésére (pl. világpolitikai információfeldolgozás, tanácsdokumentumok beszerzése és információinak terjesztése);
- a könyvtári tájékoztatás feltételrendszerének erőteljes javítására;
- új osztályok, csoportok (Információs és Dokumentációs Osztály, Jogi Dokumentációs Csoport, Gazdasági Osztály, Különgyűjteményi Osztály) létrehozására;
- mindennek megvalósításához pedig elfogadtatni a felügyeleti szervvel a személyi és tárgyi feltételek lényeges emelését, a könyvtári költségvetés és a létszám megduplázását.

Ezeken túlmenően fontos volt az új vezetés kiválasztása, jelentős fiatalítás megvalósítása, a könyvtár ügyrendjének és különböző (szervezeti, gyűjtőköri,

kölcsönzési, zártanyag-kezelési stb.) szabályzatainak szakmai alapokon történő megújítása, a gyarapítási és feldolgozási tevékenység és a katalógusok fejlesztése, a könyvek raktári elhelyezésének sürgős javítása, az olvasói és munkatársi helyek növelése, a könyvgyűjtemények feltárásának megszervezése, a számítógépesítés késedelem nélküli elindítása, számos könyvtári kiadvány megjelentetése, a könyvtári állomány leltári ellenőrzésének megszervezése (és a sort még lehetne folytatni). Vályi ezeket a feladatokat a munkatársak oktatásának, képzésének erőteljes ösztönzésével és támogatásával, a sokrétű belső szakismeretek birtokában levő, rendkívül hatékonyan dolgozó *Veredy Katalin* osztályvezető, majd (1975-től 1983-ig) igazgatóhelyettes nagymértékű és intenzív segítségével sikeresen oldotta meg (mindketten általában napi 11 órát dolgozva).

Vályit 1983 közepén Köpeczi Béla művelődési miniszter főigazgatóvá nevezte ki, aki röviddel ezután 1984. január 1-jétől nyugdíjazását kérte. Köpeczi ehhez hozzájárult, és 1983 augusztusától felmentette a munkavégzés alól. Nyugdíjasként továbbra is a könyvtárban dolgozott még nyolc évig. Információfeldolgozási, gyarapítási kérdésekkel, a PRESSDOK nevű sajtóadatbázis építésének egyes feladataival és a dokumentumok feldolgozásának ellenőrzésével foglalkozott. Összesen húsz évig volt a könyvtár munkatársa. Amikor a közgyűjtemény a művelődési tárcától visszakerült az Országgyűlés szervezeti keretébe, *Szabad György* országgyűlési elnök az új főigazgató, *Száva-Kovács Endre* kinevezésével egyidejűleg szerződéses munkaviszonyát annak lejárta előtt hirtelen megszüntetve, indokolás nélkül elbocsátotta.

Utána még közel tíz évet dolgozott nyugdíjas tanácsadóként az Országos Széchényi Könyvtárban, ahol az intézmény külföldi partnereivel (pl. a Kongresszusi Könyvtárral) és a könyvadományozással foglalkozó alapítványokkal (Soros, Sabre, Mellon) kapcsolatos ügyintézés volt a feladatköre.

A már idézett interjúban megkérdeztem tőle: Akadályozta-e a feladatok végrehajtásában a könyvtári végzettség hiánya? Így válaszolt: „Nem. Hosszú kulturális vezetési gyakorlatom volt, mindig nyitottságot éreztem a könyvtári szakma minden kérdése és területe iránt, s nem szégyelltem jó könyvtári munkaeökre támaszkodni a vezetésben sem. ... Emellett sok időt fordítottam a hazai és külföldi szakirodalom megismerésére is.”⁷

Magyar és nemzetközi könyvtári szervezetekben

Az OGYK-n kívül, felelős vezetői munkája mellett kivette részét a hazai könyvtári szervezetek munkájából is. Vályi igazgatói működése kezdete után néhány évvel úgy látta, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületében a társadalomtudományokat gyűjtő könyvtárak igazán nincsenek képviselve az MIKE szakmai szervezetei között. Ezért 1976-ban intenzív szervezésbe kezdett egy ilyen irányultságú szekció megalakításáért. Ennek eredményeként 1976 novemberében

a szervezésről összefoglalót készített, és kidolgozta az új szekció programját is. 1977-ben így jött létre az ő vezetése alatt a Társadalomtudományi Szekció, amelyhez számos nagy könyvtár munkatársai csatlakoztak, és ma – 45 év múltán is – a jelentős szekciók közé tartozik. A szekciónak ő lett az első, alapító elnöke. 1982. november 17-ig töltötte be ezt a tisztséget, és a továbbiakban is fenntartotta tagságát.

Nem sokkal a szekció alapítása után, 1979 őszén alakult meg az Országos Könyvtárügyi Tanács (OKT) az elődszervezet (Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács – OKDI) újjászervezése révén. *Pozsgay Imre* kulturális miniszter az OKT (a miniszter tanácsadó, véleményező és javaslattevő szerve) elnökévé Vályi Gábort nevezte ki. Visszatekintve a volt elnök így nyilatkozott: „Érdekelt a könyvtárügy. Akkor úgy éreztem, hogy tehetek valamit nemcsak az Országgyűlési Könyvtár, hanem az egész könyvtárügy érdekében. Sok kérdéssel foglalkoztunk, és tettünk is jó javaslatokat a miniszternek a különböző típusú könyvtárak gondjainak orvoslásáért.” A *Könyvtári Figyelő* című szakmai folyóirat az 1980-as években évről évre hozta az OKT éves jelentését, amelyek tartalmazzák, hogy a testület mennyi mindennel foglalkozott. Itt említendő meg, hogy a hazánkba járó külföldi folyóiratok csökkentésének országos szintű kezdeményezését és megvalósítását – az 1980-as évek elején – több intézmény, köztük könyvtárak is vitatták. Vályi erről az említett interjúban így nyilatkozott: ennek kivitelezése „[h]ihetetlenül sok gondot és munkát okozott, abban az időben ez nemcsak utasítás, de szükséges is volt. Az akkori gazdasági kényszerhelyzet (pénzhiány) diktálta a lépés megtételét. Az országnak egymillió dolláros megtakarítást eredményezett, amiből a könyvtárak részére gyorsmásoló gépeket vettünk. Ami akkor országos szempontból joggal tűnt fontosabbnak, mint a külföldi divatlapok (Burda), a hobbi folyóiratok közpénzen sok száz példányban történt megrendelése. Azt is be kell azonban látnom, hogy bizottságunk nemegyszer tévedett és károkat is okozott. A botrányok és személyi érintettségek miatt, sajnos, nem lehetett következetesen végigvinni, s legalább az országos nyilvántartás ügyét megnyugtatóan megoldani.”⁸ Az OKT elnöki funkciójában is – tévedései ellenére – a könyvtárügyet lelkiismeretesen szolgálta, 1983-as főigazgatói nyugdíjba vonulása után is, 1989-ig (összesen 10 évig) volt elnök.

Meg kell említeni Vályinak egy nem könyvtári szervezetben való részvételét, amely mégis kapcsolódik a könyvtárügyhöz. 1985-től részt vett a Soros Alapítvány Bizottságának, később a Kuratóriumának munkájában. OKT-elnökként ő lett ennek első könyvtáros tagja. Erre így emlékezett: a magyar könyvtárak számára „[s]zámítógépeket, gyorsmásoló berendezéseket, külföldi könyveket és folyóiratokat kaptunk. ... Az Országos Széchényi Könyvtár keretében restaurátorképző és restauráló műtermet szerveztünk. Többszörösére növeltük a vakok és gyengénlátók hangoskönyvtárának kapacitását. Jelentős támogatást kaptak az egyetemi és főiskolai könyvtárak, a megyei és városi könyvtárak is.”⁹ Az alapítvány vezetésében több SZDSZ-es politikus is

részt vett, ezért a kormánypárti MDF részéről támadták a 90-es évek elején az akkor már ellenzékben működő párt tagjainak alapítványi tevékenységét, és velük együtt Vályi kuratóriumi szerepét is. A nem teljes ismeretanyag birtokában is megállapítható azonban: Vályi ottani szereplésével is azt szorgalmazta, hogy az alapítványi pénzekből a könyvtáraknak minél nagyobb támogatás jusson.

Vályi Gábor könyvtárvezetői időszakában aktívan részt vállalt több nemzetközi könyvtári szervezet munkájában is. 1972-től 1982-ig az IFLA Parlamenti Könyvtári Szekciója állandó bizottságának vezetője tagja volt, 1973-tól pedig a Nemzetközi Információs és Dokumentációs Szövetségben (FID) képviselte a magyar könyvtárügyet. 1975-ben ő érte el, hogy az OGYK a Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (IALL) tagja legyen (a könyvtár 1977-ben és 1988-ban az IALL-konferenciát Budapesten nagy sikerrel rendezte meg). Nem volt véletlen, hogy politikai színezetű kitüntetésekén kívül két fontos szakmai kitüntetésben is részesült: 1979-ben megkapta a Szabó Ervin-érmeket, 1985-ben pedig az MKE-érmeket.

Az eddigiekben vázolt tevékenységeken kívül Vályi más jellegű társadalmi és szerkesztői feladatokat is vállalt. 1973-tól megszűnéséig az Országos Béketanács alelnöke, 1974-től a Békevilágtanács tagja volt. Részt vett a már említett *New Hungarian Quarterly* szerkesztőbizottságában, a 70-es években a *Külpolitika* című folyóirat és egy ideig a *Könyvtári Figyelő* szerkesztőbizottságában is. Az 1990-es években a *Britannica Hungarica* lexikonsorozat munkálataiban komoly szerepe volt: magyar szócikkeket írt, fordított, szerkesztett és ellenőrzött. Széles körű tudását néhány kötetnél tanácsadóként is igénybe vették.

Hosszú, tartalmas pályájának, tevékenységének bemutatása végén még két megjegyzés:

- Nem vitatható, hogy a különböző intézményekben elfogadott vezetői beosztások feltétele volt az állampártban (MDP, MSZMP) tagként részt venni (1948-ig az SZDP tagja). Vályi is végig párttag volt, enélkül nem lehetett volna magas szintű vezető az említett időkben és helyeken (Külügyminisztérium, Corvina Kiadó, KKI, OGYK).
- Lehetséges, hogy fivére, Vályi Péter jelentős funkciói (1954–1967-ig az Országos Terhivatal elnökhelyettese, 1967–1971-ig pénzügyminiszter, 1971-től 1973-ban bekövetkezett haláláig a Minisztertanács elnökhelyettese) segíthették előmenetelében, pályájának kedvezőbb alakulásában. De nem lehet elvitatni kiváló nyelvismeretét, tájékozottságát, olvasottságát, a magyar és nemzetközi téren szerzett kulturális tapasztalatait, kreatív, felelős és lelkiismeretes hozzáállását, pozitív emberi-munkatársi kapcsolatait, óriási munkabírást.

Egyénisége, emberi tulajdonságai

Hogy egyes munkaterületein milyen szakember, milyen könyvtáros, milyen vezető, és egyáltalán milyen ember volt Vályi Gábor, ennek illusztrálására végül hadd idézzek néhány – különböző időszakokban született – róla szóló véleményt.

A Corvina Kiadóban végzett munkájáról többen nyilatkoztak elismeréssel (negatív jellemzést nem találtam). Cserépfalvi már az első találkozót is igen pozitívan értékelte, miként a kiadóban töltött nyolc éves időszak teljesítményét is. Visszaemlékezésében így ír: már az első találkozáson „[m]eglepő szakértelemmel és kritikai érzékkel mutatta a sok brosúrát, fotóalbumot és művészeti könyvet. Meglepődtem Vályi szakmai és nyomdai szakismeretein, már akkor is elég alaposnak tűntek, és szinte éreztem, hogy jól fogunk együtt dolgozni. Ebben a megérzésemben soha nem csalódtam. Nagyra becsültem szívós, kitartó munkáját, és emberileg is igen megszerettem.”¹⁰

1956. május 7-én a Corvina személyügyi csoportvezetője az alábbi jellemzéssel méltatta Vályi kiadói tevékenységét (visszautalva külügyminisztériumi tevékenységére is): Vályi Gábor „...a Corvina könyvkiadó megalakulásától jelentős és eredményes munkát végez. Fáradhatatlan, szívós munkájának köszönhető nagyrészt, hogy már a vállalat megalakulásának első évnegyedében könyvek jelentek meg. A vállalat megszervezése és a munkatársak kiválasztása terén igen eredményesen dolgozott. Széleskörű tapasztalatainak és hosszú külügyi gyakorlatának köszönhető, hogy az idegen nyelvű folyóiratok kiadásának igen nagy felelősségű munkája zökkenőmentesen és állandóan javuló minőségben fejlődik. Munkatársaival a legnagyobb körültekintéssel, sok eredménnyel foglalkozik. Szerény magatartású, akit munkatársai szeretnek és becsülnék.”

Veredy Katalin, aki az OGYK-ban jobbkeze és helyettes munkatársa volt Vályi Gábornak, 12 éves könyvtárvezetői munkáját így értékelte egy 2001-es interjúban: „Óriási nyeresége volt a könyvtárnak. Kiemelkedő képességeinek, tudásvágyának, általános műveltségének, ismeretanyagának, gazdag nyelvtudásának, minden iránti érdeklődésének rengeteget köszönhetünk. Az akkor elért eredményekre építünk ma is. Élt-halt a könyvtárért. Rengeteg új és jó ötletét, számos összekötését, mind a könyvtár érdekeinek szolgálatába állította. Szerette a kollégákat, és ők is lelkesedtek érte. Emberileg is nagyszerű volt. Könyvtárunkból ő csinált modern, magas színvonalon működő közgyűjteményt, annak ellenére, hogy nem is volt könyvtáros végzettségű.”¹¹

Végül – szerénytelenül – szabadon idézek az egyik 2003-ban általam írt nekrológ¹² gondolataiból, a néhány még ma is dolgozó és már sok nyugdíjas munkatárs véleményét összefoglalva: ami külön elismerésre méltó: a könyvtár korszerűsítését demokratikus vezetési stílussal, lelkesítő példamutatással, alkotó szellemben segítette, s az intézményben jó munkahelyi légkört teremtett. A könyvtár vezetői székében kifejtett tevékenysége mellett munkabírása, áttekinthető képessége, szer-

vezőkészsége, tenni akarása arra készítette, hogy a könyvtárügy szélesebb hazai és nemzetközi területein is szerepet vállaljon. Bár nem volt könyvtárosi végzettsége, a kulturális területen szerzett több évtizedes tapasztalatával, kimagasló ügyszerezésével, elhivatottsággal és áldozatvállalással mégis igazi könyvtárossá vált. Azzá tette szüntelen érdeklődése, fáradhatatlanul szerzett és folyamatosan frissített könyvtárügyi szakismerete, lelkesedése, kreativitása, az értelmes és minőségi újírtásra való kitartó törekvése.

Jegyzetek

1. Jónás Károly: *Egy könyvtárosi pálya hosszú évei. Interjú a 80 éves Vályi Gáborral, az Országgyűlési Könyvtár nyugdíjas főigazgatójával.* = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 11. évf. 2002. 3. sz. 36–44. p. <http://epa.uz.ua/01300/01367/00026/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)
2. Fia, *Vályi György* rendelkezéseimre bocsátott korabeli munkaügyi és egyéb személyes iratokat. Köszönet érte és a háteret jobban megvilágító közlésekért, pontosításokért is.
3. Cserépfalvi Imre: *Alapítás.* [A Corvina Kiadó első éveiről és Vályi Gábor irodalmi vezető szerepéről.] In: Cserépfalvi Imre: *Egy könyvkiadó feljegyzései, 1945–1963.* Bp. Gondolat Kiadó, 1989. 219–[230.] p.
4. A 80 éves Vályival készített interjúbán megemlítette, hogy korábban gyakran járt ide, olvasóként már részben megismerte és kedvenc könyvtárának tartva megszerette e közgyűjteményt.
5. Jónás Károly: *I. m.* 38. p. <http://epa.uz.ua/01300/01367/00026/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)
6. Jónás Károly: *I. m.* 38–39. p. <http://epa.uz.ua/01300/01367/00026/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)
7. Jónás Károly: *I. m.* 39. p. <http://epa.uz.ua/01300/01367/00026/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)
8. Jónás Károly: *I. m.* 42. p. <http://epa.uz.ua/01300/01367/00026/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)
9. Jónás Károly: *I. m.* 41. p. <http://epa.uz.ua/01300/01367/00026/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)
10. Cserépfalvi Imre: *Egy könyvkiadó feljegyzései, 1945–1963.* Bp. Gondolat Kiadó, 1989. 220. p.
11. Jónás Károly: *Posztumusz interjú Veregy Katalinnal.* = Könyvtári Figyelő, 23. (59.) évf. 2013. 4. sz. 782. p. http://epa.uz.ua/00100/00143/00089/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2013_4_781-784.pdf (2021.12.12.)
12. Jónás Károly: *Elhunyt Vályi Gábor, az Országgyűlési Könyvtár nyugalmazott főigazgatója.* = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 12. évf. 2003. 55–57. p. <http://epa.oszk.hu/01300/01367/00038/pdf/05perszonalia.pdf> (2021.12.12.)